

DLA doktori értekezés tézisei

Lucz Ilona

Kadosa Pál a zeneszerző, a zongoraművész,
a zenepedagógus

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem
28. számú művészet- és művelődéstörténeti tudományok
besorolású doktori iskola

Budapest
2009

A XX. század fordulója és első harmada rendkívül izgalmas, új művészeti törekvésekkel, irányzatokkal teli gazdag korszak volt, amelyből kiváló művészek és alkotások emelkedtek ki Európa-és világszerte. Magyarországon a Bartók Béla és Kodály Zoltán utáni nemzedék egyik kimagasló művészegyénisége volt Kadosa Pál, a zeneszerző, zongoraművész és tanár, akinek növendéke lehettem. Értekezésem témája Kadosa Pál intenzív, sokoldalú szellemi, művészeti alkotó tevékenysége, személyiségének megismertetése, rávilágítva arra, hogy élete folyamán milyen komoly értékeket tett le a kultúra oltárára. Nekünk, növendékeinek ápolnunk kell ezeket az értékeket, nem merülhet a feledés homályába egy olyan ember élete, munkássága, akit tudása miatt nagy tisztelet övezett a művészvilág minden területéről.

A dolgozat megírását egy széles körű kutatómunka előzte meg, amely által betekintést nyerhettem többek között a nagy, részben feltáratlan Kadosa hagyatékba. Élmény volt számomra a kéziratos kottákat és az előadások szövegeit olvasni, látni a korabeli koncertplakátokat, a fotókat, kritikákat, melyeket első felesége Szabó Márta gondosan megőrzött. Örömmre válik, hogy megoszthatom ezt az élményt a disszertáció olvasóival. Nagy érdeklődéssel tanulmányoztam a híres Fodor zeneiskola évkönyveit és az utód, a Tóth Aladár zeneiskola Jubileumi Emlékkönyvét. Segítségükkel valamelyest beleláthatunk e kiváló intézmény működésébe, amelyről oly keveset tud a mai zenész-társadalom.

A felhasznált irodalomból elsődlegesen Breuer János *Tizenhárom óra Kadosa Pállal* című könyvét, valamint Wilhelm András összeállításában *Kadosa Pál* műveinek kéziratos jegyzékét emelem ki. Nagy segítséget nyújtott munkám során Dalos Anna és Bónis Ferenc *Kadosa Pál*-ról megjelent két monográfiája is. A Bónis Ferenc szerkesztésében megjelent kötetek úgyszintén fontos forrásai voltak a dolgozatomnak.

Három nagy szakaszra tagoltam a disszertációt: a zeneszerző, a zongoraművész és a tanár címmel. A Zeneszerző című fejezet a legterjedelmesebb, amelyben megismertetem az olvasót Kadosa Pál első, jelentős alkotó periódusával (1921-38), egyéni stílusára ható és azt formáló tényezők feltárásával. Ennek megfelelően a Kodály Zoltánnál folytatott tanulmányi évek mellett kitérek a népzene szerepére közép-kelet- Európában, a magyar folklorizmus kialakulására, Bartók és Kodály felbecsülhetetlen értékű munkájára, az ifjú zenészgenerációra ható kimagasló szellemiségükre, példaadásukra. Továbbá említést teszek az új európai

művészeti irányzatokról (expresszionizmus, dodekafónia, neoklasszicizmus), azok stílusjegyeiről, képviselőiről. Analizálásra a zongoraművekből emelek ki néhányat az 1921-1938 között keletkezett darabokból, három szakaszra bontva ezt az alkotókorszakot. A tanuló évek alatt keletkezett művekből (1921-24) a következők lényegi vonásait mutatom be:

I. zongoraszvit op. 1 No. 1

II. zongoraszvit op. 1 No. 2

Hét bagatell op. 1. no. 4

Epigrammák op. 3

Erőteljes, markáns stílusváltás érezhető az 1926-37 között keletkezett zongorakompozíciókban, amely irányváltás Bartók zenéje hatására, valamint a modern európai zenei áramlatok megismerésének következtében egy kiforrott egyéniség műveit eredményezte. Ebben az időintervallumban komponált műveiből alaposabban elemzem az alábbiakat:

I. szonáta op. 7

II. szonáta op. 9

A további zongoraműveket a II. zongoraversenyig (1938) felsorolásszerűen ismertetem. Kadosa Pál egyik legnépszerűbb alkotását, a II. zongoraversenyt (Concertino) op. 29 (1938) teljes részletességgel elemzem. Kitérek közéleti tevékenységére is, utalva a különféle szervezetekben, alkotó egyesületekben való aktív részvételére, fesztivált és versenyt szervező munkájára, zsűrizésekre.

A Zongoraművész című fejezetben ismertetem tanulmányait a Zeneakadémián, beszámolok fontosabb hangversenyeiről az 1920-as évektől, játékaról alkotott véleményekről. Bemutatok egy dokumentum értékű írást Kadosa Pál tollából, a nagy példakép, Bartók Béla zongoraművészetéről, akinek játékstílusához többek véleménye szerint nagyon közel hozható Kadosa Pál zongorázása. Játékaról a Kocsis Zoltán által szerkesztett, a mester 75. születésnapjára készült hanglemez album alapján alkotok képet.

A harmadik fejezet a Tanárt hivatott bemutatni. Megismertetem az olvasót az első munkahelyével, Fodor Ernő zeneiskolájával, annak megalapításával, kitűnő működésével, valamint Kadosa Pál tanári munkájával (1927-42). A Zeneakadémiai tanár, később tanszékvezető munkásságát, személyiségét a tanítványokkal történt beszélgetés, illetve a saját emlékeim alapján idézem fel. A felkeresett tanítványok:

Hambalkó Edit

Ábrahám Mariann

Esztó Zsuzsanna

Jandó Jenő

Kocsis Zoltán

Ránki Dezső

Klukon Edit

Egy egészen közeli családtag, Orbán Júlia (Kadosa Pál egyik nevelt leánya) és egy távoli rokon, Csillag Ferenc tanár úr visszaemlékező gondolatai mentén igyekeztem betekintést nyújtani a családi legendáriumba is.

A doktori értekezés megírását annak reménye táplálta, hogy olyan összefoglaló dolgozat jöjjön létre, amelyből kiviláglik Kadosa Pál tehetsége, szellemi nagysága, intellektusa, mély humánuma és sikerül felkelteni az olvasó érdeklődését egy nagyformátumú alkotóművész iránt. Disszertációm tiszteletadás a Tanár úr emlékének.

BIBLIOGRÁFIA

- Albert Mária: *Száz esztendeje született Kadosa Pál* Muzsika, 2003. 9.szám
- Barna István ismertető szövege Kadosa Pál szerzői hanglemezen (Qualiton LPX 1199)
- Barth Márta-Ispánki Ferenc szerkesztésében: *100 éves a Tóth Aladár Zeneiskola 1903-2003 Jubileumi Emlékkönyv* Kiadja a Tóth Aladár Zeneiskola Budapest 2003
- Breuer János: *Tizenhárom óra Kadosa Pállal* Zeneműkiadó Budapest 1978
- Bónis Ferenc: *Kadosa Pál Mai magyar zeneszerzők* Zeneműkiadó Budapest 1965
- Bónis Ferenc szerkesztésében: *Üzenetek a XX. századból* Püski kiadó Budapest 2002
- Bónis Ferenc szerkesztésében: *Így láttuk Bartókot* Zeneműkiadó Budapest 1981
- Kodály Zoltán: *Utam a zenéhez, Öt beszélgetés Lutz Besch-sel* Zeneműkiadó Budapest 1972
- Bónis Ferenc szerkesztésében: *Kodály Emlékkönyv 1997* Püski Kiadó Budapest 1997
- Tallián Tibor közreadásával *Bartók Béla írásai/1* Zeneműkiadó Budapest 1989
- Eősze László: *Kodály Zoltán élete képekben és dokumentumokban* Zeneműkiadó Budapest 1971
- Horák Magda: *OMIKE* (Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület 1909-1944) Háttér Kiadó Budapest 1998
- Kodály Zoltán: *A zene mindenkié* Zeneműkiadó Budapest 1975
- Kodály Zoltán - Vargyas Lajos: *A magyar népzene* Zeneműkiadó Budapest 1973
- Kovács Sándor: *A XX. század zenéje* jegyzet Nemzeti Tankönyvkiadó 1994
- Kovács Sándor: *Bartók Béla A Világ Legnagyobb Zeneszerzői* Mágus Kiadó 1995
- Kroó György: *A magyar zeneszerzés 30 éve* Zeneműkiadó Budapest 1975
- Pándi Marianne: *Hangverseny kalauz IV. Zongoraművek* Zeneműkiadó Budapest 1980
- Szabolcsi Bence: *Úton Kodályhoz* Zeneműkiadó Budapest 1972
- Szabolcsi Bence – Tóth Aladár: *Zenei lexikon* Zeneműkiadó Budapest 1965
- Szabó Zoltán: *Kadosa Pál* Muzsika, 1983. 6. Szám
- Salzman Eric: *A 20. század zenéje* Zeneműkiadó Budapest 1980
- Ujfalussy József: „*Modern és új. Megjegyzések egy zongoraversenyhez*” Muzsika I/7 (1958. július)
- Ujfalussy József – Nemes Katalin – Dr. Tímár István: „ *Kadosa Pál 70 éves*” Muzsika XVI/9 (1973. szeptember)

- Ujfalussy József szerkesztésében *A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola 100 éve* Zeneműkiadó Budapest 1977
- Veress Sándor: „*Kadosa Pál*” (Közreadja: Breuer János) *Muzsika* XXVI/11 (1983. november)
- Wilhelm András: *Kadosa Pál műveinek jegyzéke* (kézirat)
- Fodor Ernő Magán zeneiskolájának évkönyvei
- [http:// enciklopédia. fazekas.hu/irodalom/ Expresszionizmus](http://enciklopédia.fazekas.hu/irodalom/Expresszionizmus)
- <http://www.kislexikon.hu>
- <http://www.hung-art.hu/>

A hivatkozásokban nem szereplő, de a disszertációhoz kötődő zenetörténeti munkák, cikkek jegyzéke:

- A Zeneművészeti Egyetem évkönyvei
- Bónis Ferenc szerkesztésében: *Így láttuk Kodályt* Zeneműkiadó Budapest 1982
- Bónis Ferenc szerkesztésében: *Kodály Zoltán és Szabolcsi Bence emlékezete*
- Dalos Anna: *Kadosa Pál, Magyar zeneszerzők 26.* Mágus Kiadó Budapest
- Feuer Mária: *Pillanatfelvétel Magyar zeneszerzés 1975-1978* Zeneműkiadó Budapest 1978
- Feuer Mária: *88 muzsikusi műhelyében* Zeneműkiadó Budapest 1978
- Fridetzky Frigyes: *Magyar Zeneszerzők* Athenaeum 2000 Kiadó 2000
- Kecskeméti István: *Kadosa Pál: Concertino zongorára és zenekarra* A hét zeneműve (1976/4)
- László Zsigmond: „*Kadosa Pál*” *Muzsika* II/6 (1959. június)
- Sárai Tibor: „*Kadosa Pál <konokságának> néhány gyanús eleméről.*” *Magyar Zene* XIV/3 (1973. szeptember)
- Szabolcsi Bence: *A magyar zenetörténet kézikönyve* Zeneműkiadó Budapest 1979